

očividne vo svojich expertíznych textoch nezdieľajú. Tu isteže dochádza k malej diskrepancii vyplývajúcej zo štýlu dobovej kritiky, kedy boli ešte filiacie a porovnania s velikánmi skôr poklonou než kritikou za epigónstvo. J. Karafiát v závere štúdie konštatuje, že „sa vyhol vlastnému kritickému hodnoteniu textov“ citovaných muzikológov (s. 150) a dúfa, že dôjde v budúcnosti k ďalším muzikologickým reflexiám (s. 151). Zamýšľa sa aj nad otázkou, prečo sa v súčasnosti niektorí kvalitní českí skladatelia natoľko neuvádzajú. Dovŕujeme si na to konto poznamenať, že najúčinnejšími „reflexiami diela“ sú nielen detailné analýzy ich tvorby, historiografické sondy, ktoré možno ešte čakajú na svoj ďalší zrod, ale najmä „percepčné reflexie“ bežného diváka pri televíznych a počítačových obrazovkách, rozhlasových prijímačov a v koncertných sálach.

František Turák

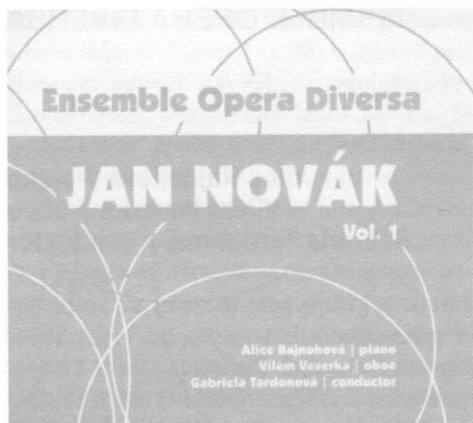
ENSEMBLE OPERA DIVERSA

JAN NOVÁK Vol. 1

Alice Rajnohová / piano
Vilém Veverka / oboe
Gabriela Tardonová / conductor

V roce 2014 uplynulo třicet let od smrti hudebního skladatele Jana Nováka (1921-1984) a brněnský soubor Ensemble Opera Diversa nastudoval k tomuto výročí několik jeho skladeb. Od té doby se dílu tohoto tvůrce věnuje systematicky a snaží se uváděním Novákových skladeb pro komorní orchestr vyplnit mezeru, kterou posluchači v Brně pociťují. Recenzované CD je vůbec první nahrávkou Ensemble Opera Diversa ve vlastní produkci a zvolené označení Vol. 1 poukazuje na smělý záměr v nastoupené cestě pokračovat. Příznivci souboru mladých profesionálních hudebníků doufají, že kolekce CD nahrávek se bude rozrůstat úměrně narůstajícímu repertoáru i oblíbě tělesa. Je pravděpodobné, že interpretací repertoáru, na němž komorní orchestr kvalitativně roste, se také v budoucnu proslaví. Ensemble Opera Diversa již zdaleka není jen lokálním fenoménem. Smyčcový orchestr EOD pod vedením koncertního mistra Jana Bělohávy vznikl v roce 2005, dramaturgem tělesa je muzikolog Vladimír Mañas. Kmenovou dirigentkou ansámblu je Gabriela Tardonová, ale na některých koncertech se představili i další dirigenti, například Tomáš Hanák, Jan Ocetek, Tomáš Krejčí, Andreas Kröper, Robert Kružík. EOD uvádí ve vlastní produkci tři až pět koncertů ročně, počínaje rokem 2010 přibyla i tradice uvádění chrámových koncertů.

Již v době studií se mnohostranně projevoval talent hudebního skladatele Jana Nováka.

I přes zřetelně slyšitelné vlivy Bohuslava Martinů dospěl Novák ke svébytnému kompozičnímu stylu, který byl o to originálnější, oč méně byl v kontaktu s domácí českou tradicí (od roku 1968 žil v emigraci). Přesto při tvůrčím vývoji Jana Nováka nelze nezmínit jeho učitele Bohuslava Martinů, od něhož se naučil precizně opracovávat motivky, pracovat s pregnantními rytmy a snoubit leckdy hrubou motoriku s lyrickými plochami. Dalo by se říci, že z hudby Martinů si vzal Novák to nejlepší (principiálně, nikoli fakticky), aby na tomto základě vystavěl svou osobitou hudební poetiku. V popředí je u něj vždy forma, dokonalá instrumentace, metrorhythmická vynalézavost, tonalita bývá volnější. Rychlejší motorické věty jsou harmonicky odvážnější, lyrické pomalé věty sází na kantilénu, pastorální charakter, introspekci. *Koncert pro klavír a smyčcový orchestr* (1949) patří do první tvůrčí etapy Jana Nováka, potkává se v něm půdorys trívětého romantického koncertu s haydnovskou stručností, martinůvskou úderností, vivaldiovsky naléhavými smyčcovými plochami, třetí věta s kadencí přináší virtuozitu běhů (často obě ruce unisono). Klavír zní daleko častěji současně s orchestrem, dialogická sazba potom

evokuje komunikaci skupiny sólistů s ripieni v barokním typu koncerta grossa. Klavírista by mohl docela dobře dirigovat půlhodinový koncert přímo od klavíru, jako tomu bylo v případě cembalisty u barokních instrumentálních koncertů. Navíc sazba klavíru pouze se smyčci je baroku blízko. Chybí monumentální sonátová forma s dualismem tónin, sólistická exhibice klavíru s oslňující kadencí, třetí věta nemá žádné monumentální finále s codou, vše se nese spíše v duchu originálního koncerta grossa. V této souvislosti se nabízí srovnání například se skladbou Bohuslava Martinů *Toccata e due canzoni* (1946), která vyznívá obdobně. Martinů označil koncert tehdy osmadvaceti-letého Jana Nováka údajně za málo brilantní a školácký, byl to však odsudek poněkud přehnaný, skladba drží formově velmi dobře pohromadě, invenčně je bohatá, krajní motorické věty se středním lyrickým pastoralem se vyváženě doplňují. Novák rozumně rozvrhl materiál tří vět do celkové půlhodiny, která je přesně tím časem potřebným k vyřčení podstatného. Možná, že kdyby se snažil koncert o deset či více minut rozšířit, celý komplex by se rozpadl. Troufám si tvrdit, že Jan Novák svým geniálním vnímáním času a z něho plynoucím koncepčním cítěním svého učitele Bohuslava Martinů postupně překonal, ovšem aniž by ho popřel. Učitel a žák byli v přátelském kontaktu až do smrti Martinů v roce 1959.

Koncert pro klavír a smyčcový orchestr Jana Nováka interpretovala již na dvou brněnských reprízách (28. 4. 2014 a 10. 2. 2016) klavíristka Alice Rajnohová. U příležitosti letošního únorového provedení bylo slavnostně pokřtěno i recenzované CD Ensemble Opera Diversa. Alice Rajnohová je skvělá klavíristka a kromě klasicko-romantického repertoáru, jehož zvládnutí je pro ni samozřejmostí, se věnuje rovněž interpretaci skladeb 20. století (své doktorské studium na JAMU a disertační práci

věnovala klavírnímu dílu Vítězslavy Kaprálové - za pozornost stojí vynikající CD nahrávka firmy Radioservis z roku 2011 se skladbami Kaprálové). Na recenzované CD nahrávce je patrná výborná souhra klavíru s orchestrem, jistě i zásluhou precizní dirigentky Gabriely Tardonové. Obzvláště efektní jsou klavírní pasáže v motorické třetí větě, ovšem i zde se klavír v poklidnější části *Un poco meno mosso* na chvíli odmlčí a dá prostor vivaldiovským smyčcům - interpret se může připravit na návrat původního tempa a brilantní závěr kompozice. Koncert Jan Novák věnoval své ženě Elišce, která dílo také premiérovala 3. května 1950 v Besedním domě v Brně - právě zde probíhalo nahrávání CD na podzim loňského roku. Nutno na tomto místě pochválit hudební režii Tomáše Řezníčka.

Druhou skladbou na recenzovaném CD je *Koncert pro hoboj a komorní orchestr* (1952). Koncertantní skladbu Jan Novák rozvrhl do obvyklých tří vět, je tu minimalisticky opracovávané klasické téma a vedle něj kontrastní téma lyrické. Určující je pro skladbu originální rytmické členění (čtyřdobý takt je dělen: 1,5+1,5+1 doba). Hobojové téma střední věty je silně klasicizující, nechybí rozložené akordy, vlastně raketové motivy a „seufzery“ manheimského typu. Třetí věta je podobně jako u klavírního koncertu dominantně motorická. Precizní práce s motivem je hlavní charakteristikou této finální věty. Motiv přednášený sólovým hobojem začíná žít svůj vlastní život a vytváří své individuální kontrastní metrum. Skutečně virtuózní lesk však skladbě dodává až vynikající interpretace předního českého hobojisty Viléma Veverky, jenž se dlouhodobě věnuje studiu a interpretaci náročných skladeb 20. století (Feldman, Zimmermann, Kopelent, Yun, Chen, Carter ad.). Telemanna například nahrál společně s Brittenem, čímž dokazuje, že neklade mezi autory a epochy umělé hranice,

zajímají ho pouze kvalitní a technicky náročné skladby, které jsou pro interpreta velkou výzvou.

Alice Rajnohová i Vilém Veverka jsou skvělí interpreti a jejich účast na koncertech Ensemble Opera Diversa i na recenzované CD nahrávce jsou jen důkazem toho, že mladý komorní soubor dozrál ze studentského uskupení na úroveň profesionálního hudebního souboru, který modeluje tvář současného brněnského koncertního života. Přejme orchestru hodně sil do dalších let koncertování a nahrávání, originální dramaturgii, věrně publikum a dostatek finančních dotací umožňujících odvážné plánování nových sezón.

Kateřina Hnátová